

แผนกลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทัศนคติ และการยอมรับการทำเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี ของเกษตรกรตำบลลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

PARTICIPATORY COMMUNICATION STRATEGY PLANS TO PROMOTE AGRICULTURISTS' KNOWLEDGE, ATTITUDE, AND ADOPTION OF NON-CHEMICAL AGRICULTURE: A CASE OF LAM PHAYA SUB-DISTRICT, BANG LEN DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE

ดร.สุชาติ แสงดวงดี

อาจารย์ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Email : ss_jim1@yahoo.com

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง "แผนกลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทัศนคติและการยอมรับการทำเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมีของเกษตรกรตำบลลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม" มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อกำหนดแผนกลยุทธ์ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทัศนคติและการยอมรับการทำเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมีของเกษตรกรตำบลลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจประกอบด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสังเกตการณ์และพูดคุยแบบไม่เป็นทางการกับเกษตรกรทั้ง 9 หมู่บ้าน การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล 30 คน และการจัดเวทีชุมชน 3 ครั้ง และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ การใช้แบบสอบถามรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรตำบลลำพญาจำนวน 327 คน

ผลการศึกษาที่สำคัญพบว่า แผนกลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทัศนคติและการยอมรับการทำเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมีของเกษตรกรตำบลลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ควรประกอบด้วย 3 แผนหลัก ได้แก่ 1. แผนกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างกระแสความตระหนักในการทำเกษตรทางเลือก 2. แผนกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความรู้และความเชื่อมั่นในการทำเกษตรทางเลือก และ 3. แผนกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการยอมรับในการทำเกษตรทางเลือก

คำสำคัญ : แผนกลยุทธ์การสื่อสาร การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม การเกษตรไม่ใช้สารเคมี เกษตรทางเลือก ความรู้

ABSTRACT

The main purpose of this study is to determine participatory communication strategy plans to promote the knowledge, attitude, and adoption of non-chemical agriculture of agriculturists in Lam Phaya sub-district, Bang Len district, Nakhon Pathom province. This study employed both the survey method and the qualitative research method. In the qualitative research method, the researchers collected research data by observation and conducting informal

interviews of agriculturists in all of the nine villages, undertaking in-depth interviews of 30 key research informants, and organizing three community forums; while in the survey research method, a questionnaire was employed to collect data from 327 agriculturists in Lam Phaya sub-district.

The main findings were that the participatory communication strategy plans to promote Lam Phaya sub-district agriculturists' knowledge, attitude and adoption of non-chemical agriculture should comprised three main plans: (1) the communication strategy plan to create the agriculturist's awareness of alternative agricultural practices; (2) the communication strategy plan to promote knowledge and confidence in alternative agricultural practices; and (3) the communication strategy plan to promote the adoption of alternative agricultural practices.

KEYWORDS : Communication strategy plan, Participatory communication, Non-chemical agriculture, Alternative agricultural practice, Knowledge

บทนำ

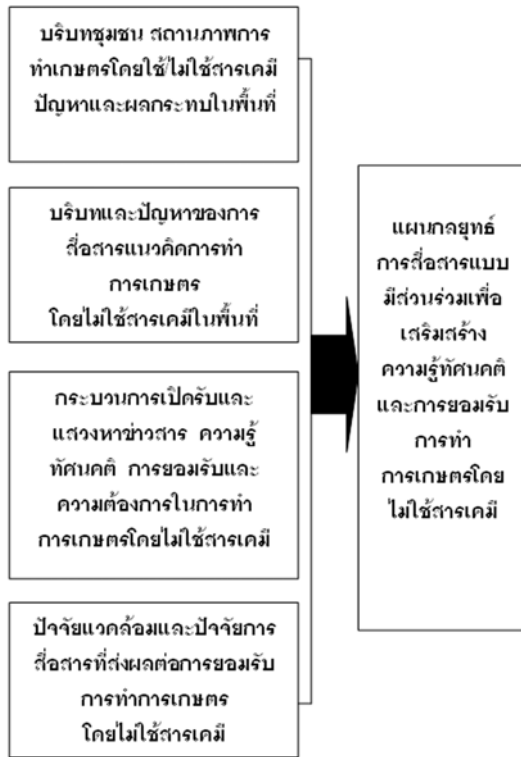
การวิจัยเรื่อง "แผนกลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะและการยอมรับการทำการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมีของเกษตรกรตำบลลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม" มีความสำคัญ เนื่องจากผลการศึกษาที่ผ่านมาหลายเรื่องพบคำตอบที่สอดคล้องกันว่าเกษตรกรของไทยยังไม่ให้ความสำคัญกับการทำการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมีเท่าที่ควร

สำหรับตำบลลำพญา จังหวัดนครปฐม ก็พบข้อมูลปัญหาการทำเกษตรด้วยสารเคมีในพื้นที่ที่รุนแรงส่งผลต่อสุขภาพเกษตรกรและคนในชุมชน ปัญหาหนี้สิน การได้ผลผลิตลดน้อยลง รวมถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม น้ำ อากาศ และสัตว์น้ำ (ณรงค์ศักดิ์ เลิศสิทธิพันธ์ นายกองจัดการส่วนตำบลลำพญา, ชลอ ต่ายเที่ยงใหญ่ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4, พิจิตร สอนชุมพล ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5, ขาตรี ต่วนศรีแก้ว หัวหน้าศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลลำพญา, กรุณา ศรีพัฒน์อินทร์ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย และสุนทรียา ชื่นจำรัส รองประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมให้เกษตรกรในตำบลลำพญา ลด ละ เลิกใช้สารเคมีในการทำการเกษตร ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้เพราะการขับเคลื่อนที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชนมากกว่าการขับเคลื่อนด้วยการมีส่วนร่วมจากชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จำรัส เสือดี และคณะ (2547) ที่พบว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงความคิด ความรู้สึกและทักษะต่างๆ ของสมาชิก ทำให้เกิดความมั่นใจในการใช้ชีวิตและการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับผู้อื่นมากขึ้น

ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ จึงมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างแผนกลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะและการยอมรับการทำการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมีของเกษตรกรตำบลลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้เพื่อการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาการทำเกษตรของตำบลลำพญา ให้เป็นรูปธรรม ต่อเนื่อง สามารถขยายผลและส่งทอดต้นแบบแผนกลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมฯ เพื่อการปรับใช้ในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดนครปฐม และจังหวัดอื่นต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัย

เพื่อกำหนดแผนกลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะและการยอมรับทำการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมีหรือเกษตรทางเลือกของเกษตรกรตำบลลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

1. แนวคิดการทำเกษตรทางเลือก (Alternative Agriculture) หมายถึงวิธีการ ทำการเกษตรที่เอื้ออำนวยต่อการฟื้นฟูและดำรงรักษาไว้ซึ่งสมดุลธรรมชาติ ระบบนิเวศน์ และสิ่งแวดล้อม ใช้วิธีการเกษตรธรรมชาติ งดเว้นหรือลดการใช้สารเคมีสังเคราะห์หรือสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ให้น้อยลงจนถึงไม่ใช้เลย โดยมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นธรรม ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร และผู้บริโภค รวมทั้งพัฒนาสถาบันทางสังคมของชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อความผาสุก

และความอยู่รอดของมวลมนุษยชาติโดยรวม (เกษตรทางเลือก, <http://www.Kasetorganic.com>; เกษตรทางเลือกคืออะไร, <http://chumphontrip.com/what-is-alternative-agriculture.html>)

2. แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการสื่อสารในแนวระนาบที่ให้ความสำคัญกับการปรึกษาหารือเรื่องราวที่มีความเฉพาะในแต่ละชุมชน โดยบุคคลที่เกี่ยวข้อง เริ่มตั้งแต่ การรับรู้ การทำความเข้าใจร่วมกัน การตัดสินใจและการดำเนินการร่วมกัน ตลอดจนการได้รับผลต่างๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน (ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ, 2549) แบ่งเป็น 3 ระดับ จากระดับพื้นฐานที่สุดไปถึงระดับสูงสุด ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร 2) การมีส่วนร่วมในฐานะ ผู้ส่ง ผู้ผลิต ผู้ร่วมผลิต ผู้ร่วมแสดง และ 3) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (กาญจนา แก้วเทพ, 2552)

3. แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสาร กาญจนา แก้วเทพ, จำรัส เสือดี และคณะ พรทิพย์ เย็นจะบก และคณะ และกมลรัฐ อินทรทัศน์ และคณะ (2549) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์ด้านผู้ส่งสาร ด้านผู้รับสาร ช่องทางการสื่อสาร และสาร ดังนี้

3.1 กลยุทธ์ด้านผู้ส่งสาร ด้วยการสร้างผู้ส่งสารในเชิงปริมาณและคุณภาพด้วยการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในลักษณะเครือข่ายความรู้ผ่านแปลงสาธิต มีการเสริมพลังของผู้ส่งสาร (empowerment) ด้วยการตั้งกลุ่มที่เป็นทางการเพื่อสร้างความยอมรับและความชอบธรรม ตลอดจนมีการกำหนดบทบาทของผู้ส่งสารที่เป็นแกนนำ

3.2 กลยุทธ์การวิเคราะห์ผู้รับสาร โดยเปลี่ยนมุมมองจากการวัดผลกระทบหรือผลที่เกิดขึ้นต่อผู้รับสาร ซึ่งมองผู้รับสารในลักษณะตั้งรับ เป็นการสร้างแรงจูงใจแก่ผู้รับสารในการเปลี่ยนแปลงความคิดและการกระทำ ตลอดจนการคัดเลือกผู้รับสารที่เป็น "ตัวจริงเสียงจริง" ที่ยืนหยัดอย่างถึงที่สุดจนครบ 5 ขั้นตอน ของการเผยแพร่นวัตกรรม

3.3 กลยุทธ์ด้านสื่อ มี 3 ประเด็น คือ 1) ประเด็นเรื่องสื่อ ได้แก่ วิธีการใช้สื่อ ประเภทสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงแผนและช่วงเวลาการกระจายสื่อ 2) การใช้สื่อผสมได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกันนับตั้งแต่ขั้นการทำความเข้าใจ ไปจนถึงขั้นลงมือปฏิบัติ และ 3) ประเด็นเรื่องการเข้าถึงสื่อแบ่งเป็น

3.1) การเข้าถึงด้านกายภาพ ทั้งในแง่ของพื้นที่และระยะทาง
3.2) การเข้าถึงด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การมีค่าใช้จ่ายต่ำ หรือไม่มี
ค่าใช้จ่ายทำให้ชาวบ้านสามารถซื้อหาหรือเป็นเจ้าของได้ และ
3.3) การเข้าถึงทางวัฒนธรรม-สังคม ได้แก่ การระมัดระวังช่องว่าง
ภาษา การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ใช้คำศัพท์ที่มีลักษณะวิชาการ
มากเกินไป

3.4 กลยุทธ์ด้านเนื้อหา มี 3 ประเด็น ได้แก่

1) การควบคุมเนื้อหาและความหมายของสารด้วยการวางน้ำหนัก
จุดเน้นที่แตกต่างกัน ลดขั้นตอนการสื่อสารเพื่อมิให้เนื้อหาสาระ
ตกหล่น 2) การคัดเลือกและออกแบบสารที่เน้นผู้รับสารเป็นตัวตั้ง
หวังผลให้เตะตา ถูกหู โดนใจผู้รับสาร และมีกระบวนการทดสอบ
สาร และ 3) เนื้อหาข่าวสารจากหลายระบบ ด้วยการสร้างสื่อ/
กิจกรรมให้มีเป้าหมาย 2 อย่างคู่ขนานกันไป คือ การสื่อสาร
เพื่อสร้างคน และการสื่อสารเพื่อสร้างองค์ความรู้ โดยรูปแบบ
การสื่อสารที่นำมาใช้นั้น มี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เป็นขั้น
พัฒนาองค์ความรู้และสร้างกลุ่ม และขั้นตอนที่ 2 เป็นขั้น
การขยายผลหลังจากมีความมั่นใจแล้ว

วิธีการศึกษา

วิธีการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบตามวัตถุประสงค์
การวิจัยที่ตั้งไว้ ได้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ
ควบคู่กัน โดยมีรายละเอียดสรุปได้ ดังนี้

1. **วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ** ประกอบด้วย 1) การสังเกตการณ์
2) การสัมภาษณ์เชิงลึก และ 3) การจัดเวทีชุมชน 3 ครั้ง
ดังรายละเอียด

1) การสังเกตการณ์ 9 ครั้ง ในพื้นที่ทั้ง 9 หมู่บ้าน
ของตำบลลำพญาซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วน
ตำบลลำพญา ได้ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงประกอบด้วย
1) ตัวแทนเกษตรกร 2) ตัวแทนผู้ผลิตและตัวแทนจำหน่าย
สารชีวภาพ และ 3) ตัวแทนเกษตรกรตำบลลำพญา โดยเครื่องมือ
ที่ใช้ได้แก่ แบบสังเกตการณ์และแบบบันทึกการสนทนาแบบ
ไม่เป็นทางการ

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูล 31 คน ได้ใช้
การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) ตัวแทนกลุ่ม
บุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง 13 คน 2) ตัวแทนชุมชนตำบลลำพญา
9 คน และ 3) ตัวแทนภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่ 9 คน

โดยเครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
ประกอบด้วยคำถามหลัก ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน
2) สถานภาพการทำเกษตรโดยใช้และไม่ใช้สารเคมี
3) การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการขายสารเคมีการเกษตรในพื้นที่
4) บทบาทของหน่วยงานรัฐ ชุมชน และภาคีต่างๆ ในการขับเคลื่อน
การทำเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี 5) การรณรงค์การทำ
เกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี 6) องค์ประกอบ เครือข่าย
กระบวนการ และรูปแบบการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการทำเกษตร
โดยไม่ใช้สารเคมี 7) ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการทำเกษตร
โดยไม่ใช้สารเคมี 8) ศักยภาพและทรัพยากรการสื่อสารของ
ชุมชนที่เป็นประโยชน์ต่อการสื่อสารแนวความคิดการทำเกษตร
โดยไม่ใช้สารเคมี และ 9) ประเด็น วิธีการ กลยุทธ์การสื่อสาร
แบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติที่ควรนำ
มาใช้ในขั้นตอนการเสริมสร้างความรู้ ทักษะคิด และการยอมรับ
การทำเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมีสำหรับเกษตรกรตำบลลำพญา
อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

3) การจัดเวทีชุมชน 3 ครั้ง ประกอบด้วย
1) ชุมชน และ 2) ภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งใน/นอกพื้นที่ แบ่งเป็น 3 ครั้ง
ทั้งนี้ การจัดเวทีชุมชนครั้งที่ 1 เพื่อร่วมกันสำรวจ
และวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน โครงสร้างและการเปลี่ยนแปลง
การเกษตรในพื้นที่ที่ทำให้จำเป็นต้องพึ่งพาสารเคมีการเกษตร
สถานภาพปัญหาและสาเหตุของการทำเกษตรที่ใช้สารเคมี
และไม่ใช้สารเคมีของเกษตรกร บริบทการสื่อสาร ปัญหาและ
แนวทางการจัดทำแผนกลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อ
เสริมสร้างความรู้ ทักษะคิดและการยอมรับการทำเกษตรโดยไม่ใช้
สารเคมี

การจัดเวทีชุมชนครั้งที่ 2 เพื่อร่วมกันรับฟังผล
การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกตการณ์ 9 หมู่บ้าน
และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล 31 คน รวมถึงผลการวิเคราะห์
ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถามทั้งนี้เพื่อเสนอแนวทาง
การจัดทำแผนกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะคิด
และการยอมรับการทำเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมีหรือเกษตรทางเลือก
ไปสู่เกษตรกรตำบลลำพญา

การจัดเวทีชุมชนครั้งที่ 3 เพื่อร่วมกันรับฟัง
และวิพากษ์ร่างแผนกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความรู้
ทักษะคิด และการยอมรับการทำเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมีหรือเกษตร

ทางเลือกไปสู่เกษตรกรตำบลลำพญา ประกอบด้วยการร่วมกันพิจารณา 1) สภาพปัญหา ประเด็นหลัก และเป้าหมายที่ต้องการสื่อสาร 2) กลยุทธ์ด้าน ผู้ส่งสารในแง่ของความน่าเชื่อถือและความสามารถในการสื่อสาร และประสานงานทั้งในพื้นที่/นอกพื้นที่ ฯลฯ 3) กลยุทธ์ด้านเนื้อหา ได้แก่ โครงร่างข้อความหลัก และการสร้างข้อความหลักที่สร้างสรรค์ทั้งในส่วนของเกริ่นนำ เนื้อเรื่องและสรุป 4) กลยุทธ์ด้านผู้รับสารเป้าหมาย 5) กลยุทธ์การวางแผนสื่อ ได้แก่ การเลือกประเภทสื่อ/กิจกรรมที่เหมาะสมกับสาร/กลุ่มเป้าหมาย รวมถึงการกระจายสื่อได้แก่ ความถี่ ระยะเวลา และ ช่วงเวลา และ 6) เหน็บและวิธีการประเมินผลการสื่อสาร

ทั้งนี้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้ติดต่อและนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการลงพื้นที่สังเกตการณ์ทั้ง 9 หมู่บ้าน สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 31 ท่าน และการจัดเวทีชุมชนทั้ง 3 ครั้ง กับตัวแทนแกนนำทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องโดยตรงอธิบายที่มาและประโยชน์ของการวิจัย พร้อมกับขออนุญาตในบันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และบันทึกเสียง จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยการหาความสอดคล้องของเนื้อหาหลักที่ตรงกัน

2. วิธีวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ โดยเครื่องมือหลัก ได้แก่ แบบสอบถาม โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ ตัวแทนเกษตรกรตำบลลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านทั้ง 9 หมู่บ้าน ในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพญา ที่ยินดีให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาแบบสอบถามจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เชิงลึก และตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา โดยนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้แก่ นักวิชาการเกษตร นักวิชาการสาขาวิทยาศาสตร์ และนักวิชาการสาขาวิจัยพิจารณาความถูกต้อง ความครอบคลุมของประเด็นคำถาม รวมทั้งความเหมาะสมด้านภาษาที่ใช้และปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จากนั้นจึงตรวจสอบความเที่ยงด้วยวิธีการวัดความสอดคล้องภายในโดยใช้สูตร Cronbach Alpha โดยใช้เกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นในแต่ละส่วนไม่น้อยกว่า 0.7

ขึ้นไป โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐมจำนวน 30 คน พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น ระหว่าง 0.8-0.9 สามารถนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงได้

ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ผู้ใหญ่บ้านในการกระจายและเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากเกษตรกรที่สมัครใจ ทำให้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืน 327 ชุด ครอบคลุมกลุ่มที่ทำเกษตรโดยใช้สารเคมี และกลุ่มที่ทำเกษตรทางเลือก จากจำนวนทั้งสิ้น 450 ชุด คิดเป็นร้อยละ 74 ของแบบสอบถามทั้งหมด ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบขั้นตอน

โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยที่สำคัญ สรุปได้ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาที่สำคัญซึ่งนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการจัดทำแผนกลยุทธ์การสื่อสาร ดังนี้

1. สถานภาพของปัญหาและสาเหตุของการทำการเกษตรที่ใช้สารเคมีและไม่ใช้สารเคมี พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมดในพื้นที่ทั้ง 9 หมู่บ้านของตำบลลำพญาทำการเกษตรเชิงเดี่ยวโดยใช้สารเคมีซึ่งจำแนกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ยูเรีย ฮอริโมน ปุ๋ยเคมี และสารเคมีควบคุมหญ้าและกำจัดแมลงศัตรูพืช แตกต่างกันไปตามประเภทการทำการเกษตร โดยเกษตรกรในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับการปรับสภาพดินให้อุดมสมบูรณ์ด้วยปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ขี้หมู ขี้วัว ขี้ไก่ โดยมีเกษตรกรเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ทำการเกษตรทางเลือกด้วยการผสมผสาน ระหว่างการใช้ชีวภาพและสารเคมีในการทำนา ปลูกผัก และปลูกพืชไร่หากแต่ใช้ไม่ครบทุกขั้นตอนในการทำการเกษตร โดยไม่พบว่ามีเกษตรกรรายใดที่ทำการเกษตรชีวภาพล้วนๆ เนื่องจากเห็นผลช้า ไม่ทันใจ ได้ผลผลิตน้อยในช่วงเริ่มต้น ทำให้ไม่ทันกับการใช้หนี้สิน การจ่ายค่าเช่าที่ดิน ค่าจ้างแรงงานและ ค่าปุ๋ย

2. กระบวนการเปิดรับและแสวงหาข่าวสาร ความรู้ทัศนคติ และการยอมรับการทำการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ใช้เวลาในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรประมาณ 10 นาทีเศษต่อสัปดาห์ โดยส่วนใหญ่ติดตามข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรและเกษตรทางเลือก 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ ในด้านความรู้พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรตำบลลำพญามีความรู้ ในภาพรวมทั้ง 25 ข้อ อยู่ในระดับดี ($\bar{X}=19.22$ หรือคะแนนดิบ 18-19 คะแนนจากทั้งหมด 25 คะแนน) ส่วนด้านทัศนคติและการยอมรับการทำการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมีหรือเกษตรทางเลือกพบว่า กลุ่มตัวอย่างประเมินระดับความเห็นด้วยต่อการทำการเกษตรทางเลือกทั้ง 11 ข้อ ในภาพรวมอยู่ในเกณฑ์มาก ($\bar{X}=3.57$) และประเมินระดับการยอมรับต่อการเกษตรทางเลือกที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และในอนาคตอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ($\bar{X}=2.68$, $\bar{X}=3.26$)

3. บริบทและปัญหาการสื่อสารแนวคิดการทำการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี หรือเกษตรทางเลือก พบข้อมูลที่น่าสนใจในด้านผู้ส่งสารพบว่าไม่มีหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบการขับเคลื่อนแนวคิดการทำการเกษตรทางเลือกอย่างต่อเนื่อง มีเพียงหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ อบต. และสำนักงานเกษตรอำเภอที่สื่อสารแนวคิด

การทำการเกษตรทางเลือกเป็นครั้งคราวตามนโยบายที่ได้รับ ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชน และการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภาครัฐและเอกชนทั้งในและนอกพื้นที่ตำบลลำพญาอย่างเป็นระบบ ในด้านเนื้อหาพบว่า ยังกระจุกกระจาย แยกส่วนขาดความชัดเจนและขาดรูปธรรมในการขับเคลื่อนการทำการเกษตรทางเลือกอย่างต่อเนื่องทำให้เกษตรกรไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นทำการเกษตรทางเลือกได้อย่างไร ในด้านสื่อพบว่าสื่อไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อการสร้าง ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่เกษตรกรในการทำการเกษตรทางเลือก ในด้านผู้รับสารพบว่าไม่มีกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่มีความสนใจและรักในการทำการเกษตรทางเลือกโดยตรง ทำให้ไม่เกิดประโยชน์ในการขับเคลื่อนแนวคิดนี้และไม่สามารถวัดความรู้ ความสนใจหรือการยอมรับการทำการเกษตรทางเลือกของเกษตรกรได้

4. ปัจจัยแวดล้อม ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ และปัจจัยด้านองค์การสนับสนุน และปัจจัยการสื่อสารที่ส่งผลต่อการยอมรับการทำการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี ด้วยสถิติถดถอยพหุแบบขั้นตอน พบข้อมูลสำคัญดังนี้

4.1 ปัจจัยแวดล้อม ได้แก่ ปัจจัยจากสารชีวภาพ การพัฒนาคุณภาพของสารชีวภาพให้ใช้ได้ง่าย และเห็นผลเร็วเป็นตัวแปรที่มีอำนาจทำนายการยอมรับการทำการเกษตรทางเลือกในภาพรวม ตลอดจนการยอมรับการทำการเกษตรทางเลือกทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4.2 ปัจจัยการสื่อสาร ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้รับสารเป็นตัวแปรที่มีอำนาจทำนายตัวแปรการยอมรับการทำการเกษตรทางเลือกในภาพรวม ตลอดจนการยอมรับการทำการเกษตรทางเลือกทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากข้อค้นพบทั้ง 4 ข้อ ทำให้สรุปได้ว่า การจัดทำแผนกลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทัศนคติ และการยอมรับการทำการเกษตรทางเลือกไปสู่เกษตรกรตำบลลำพญาควรให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เกษตรกรที่มีใจรักและสนใจการทำการเกษตรทางเลือก (ลด ละ เลิกใช้สารเคมี) หรือทำการเกษตรทางเลือกโดยใช้สารชีวภาพอยู่แล้ว โดยมีเจ้าภาพหลัก ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรตำบลลำพญา โดยความสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพญา ภาควิชาที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่ อาทิ สำนักงานเกษตรตำบล และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ฯลฯ ประกอบด้วยแผนกลยุทธ์

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมฯ 3 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

1. แผนกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างกระแสดูความตระหนักในการทำเกษตรทางเลือก (ลด ละ เลิกใช้สารเคมี) ด้วยสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ เช่น สื่อบุคคล ป้ายไวนิลประชาสัมพันธ์ ไปสเตอร์/แผ่นพับประชาสัมพันธ์ หอกระจายข่าว ฯลฯ เพื่อส่งเสริมแนวคิดการทำเกษตรทางเลือก (ลด ละ เลิกใช้สารเคมี) เพื่อการบริโภคในครัวเรือน และเพื่อสร้างความตระหนักในการทำเกษตรทางเลือกไปสู่เกษตรกรโดยตรง โดยเน้นแนวคิดการผลิตในปริมาณที่เหมาะสม และทำตามกำลังความสามารถเพื่อการดูแลได้อย่างทั่วถึงและแนวคิดการทำเกษตรผสมผสานที่เกื้อกูลกันแทนเกษตรเชิงเดี่ยว

2. แผนกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความรู้และความเชื่อมั่นในการทำเกษตรทางเลือก (ลด ละ เลิกใช้สารเคมี) ประกอบด้วย 3 แผนย่อย ได้แก่

2.1 แผนกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการรวมกลุ่มเกษตรกร ด้วยการใช้อุปกรณ์ ป้ายไวนิลประชาสัมพันธ์ การจัดทำเอกสารจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรทางเลือกตำบลลำพญา และแผ่นพับประชาสัมพันธ์กลุ่ม เพื่อสร้างแนวร่วมและเครือข่ายการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนแนวคิดการทำเกษตรทางเลือก

2.2 แผนกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อหาอาสาสมัครทำแปลงสาธิต เพื่อเป็นต้นแบบและตัวอย่างความสำเร็จในการทำเกษตรทางเลือกในแต่ละหมู่บ้าน และ

2.3 แผนกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความรู้และความเชื่อมั่นในการทำเกษตรทางเลือก ด้วยการจัดชุดทำหลักสูตรฝึกอบรม และสื่อประกอบการอบรม อาทิ พาวเวอร์พอยต์ วิดีทัศน์ การสาธิต การลงมือปฏิบัติและการศึกษาดูงานเพื่อให้เห็นแบบอย่างความสำเร็จก่อนลงมือปฏิบัติจริงในแปลงสาธิต โดยมีวิทยากรให้คำแนะนำปรึกษาอย่างต่อเนื่องทุกขั้นตอน

3. แผนกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการยอมรับในการทำเกษตรทางเลือก ประกอบด้วย 2 แผนย่อย ได้แก่

3.1 แผนกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์แปลงสาธิต เพื่อสร้างความยอมรับในการทำเกษตรทางเลือกไปสู่เกษตรกรตำบลลำพญามากขึ้นโดยใช้อุปกรณ์ประชาสัมพันธ์ภายใน ได้แก่ การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรที่ทำแปลงสาธิต วิทยากรและเกษตรกรที่สนใจ การใช้หอกระจายข่าวเป็นสื่อกลางในการบอกเล่าประสบการณ์ตรงของเกษตรกรเจ้าของ

แปลงสาธิต และการประชาสัมพันธ์ภายนอกด้วยเทคนิคสื่อมวลชนสัมพันธ์โดยการประชาสัมพันธ์เปิดตัวแปลงสาธิตและการประชาสัมพันธ์ช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิตจากแปลงสาธิต เพื่อให้สื่อมวลชนมาทำข่าวปลุกกระแสการผลิตและบริโภคสินค้าเกษตรไร้สารเคมี ตลอดจนเชื่อมโยงแปลงสาธิตสู่แหล่งเรียนรู้และสถานที่ศึกษาดูงานเกษตรทางเลือกแก่เกษตรกร นักเรียนยุวเกษตรกร นักท่องเที่ยว และประชาชนทั่วไป และ

3.2 แผนกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาด เพื่อสร้างการรับรู้ในการเป็นตำบลสุขภาวะด้านการเกษตรปลอดภัย และการส่งเสริมการตลาดสินค้าเกษตรทางเลือก (ลด ละ เลิกใช้สารเคมี) ไปสู่ผู้บริโภคทั้งในและนอกพื้นที่ตำบลลำพญา อันจะช่วยทำให้เกษตรกรตำบลลำพญาเห็นคุณค่าและยอมรับการทำเกษตรทางเลือก โดยใช้สื่อประชาสัมพันธ์ภายใน ได้แก่ การสาธิต การชี้ข่าวปลอดภัย การทำแพคกิ้งถนอม น้ำ ป้ายไวนิล หอกระจายข่าว การเปิดแผงขายสินค้าเกษตรปลอดภัย โดยมีบรรจุกิจภัณฑ์และโลโก้ที่ผ่านการรับรองจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน เพื่อสร้างการรับรู้ในผลิตภัณฑ์และการเป็นตำบลสุขภาวะด้านการเกษตรปลอดภัย การประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์และเครือข่ายสังคมออนไลน์ (social networks) เพื่อให้เข้าถึงผู้บริโภคภายนอก รวมทั้งช่วยในการขยายช่องทางการตลาดใหม่ๆ เช่น ร้านดอยคำ ร้านภูฟ้า ร้านจำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดภัยในห้างสรรพสินค้าต่างๆ และบริษัทรับซื้อสินค้าเกษตรปลอดภัยในอนาคต

การอภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบสำคัญที่ระบุให้มีการจัดทำแผนกลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความตระหนัก และการยอมรับการทำเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมีไปสู่เกษตรกรตำบลลำพญา โดยมีเจ้าภาพหลักคือ เกษตรกรที่มีใจรัก สนใจ และ/หรือทำเกษตรทางเลือกอยู่แล้ว โดยความสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนตำบล และภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่นั้นสอดคล้องกับ ออระพิน เกาะกิ่ง และคณะ (2549) ที่ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงจะต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และใช้ระยะเวลาในการเปลี่ยนผ่านโดยอาจเริ่มจากจุดเล็กๆ คือ คนที่สนใจและต้องผลักดันให้เป็นวาระของชุมชนร่วมกันไม่ใช่เรื่องของบุคคล กลุ่มบุคคลเท่านั้น และ พนิดา ลิ้มสน (2553) ที่ชี้ว่า

ควรส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการยอมรับการปลูกข้าวอินทรีย์ตลอดจนการขอ รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

นอกจากนั้น ผลการศึกษาที่สำคัญที่พบว่าแผนกลยุทธ์ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมฯ ควรมี 3 ขั้นตอน เริ่มจากแผนกลยุทธ์ การสื่อสารเพื่อสร้างกระแสความตระหนักในการทำเกษตรทางเลือก โดยใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย ตามด้วยแผนกลยุทธ์ การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความรู้และความเชื่อมั่นในการทำเกษตร ทางเลือก ประกอบด้วย 3 แผนย่อยได้แก่ 1) แผนกลยุทธ์การสื่อสาร เพื่อการรวมกลุ่มเกษตรกร 2) แผนกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อหา อาสาสมัครทำแปลงสาธิต และ 3) แผนกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อ เสริมสร้างความรู้และความเชื่อมั่นในการทำเกษตรทางเลือก และ สุดท้ายคือแผนกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการยอมรับในการทำ เกษตรทางเลือกประกอบด้วย 2 แผนย่อย ได้แก่ 1) แผนกลยุทธ์ การประชาสัมพันธ์แปลงสาธิต และ 2) แผนกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ การตลาดสอดคล้องกับ มนตรี คงตระกูลเทียน (2552) ที่นำเสนอ แนวทางเชิงกลยุทธ์การส่งเสริมการเกษตรขั้นพื้นฐานว่าควร ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การใช้สื่อที่เหมาะสม 2) กลยุทธ์การทำให้ ความจริงให้กระจ่าง 3) กลยุทธ์การกระตุ้นให้สนใจที่จะทดลอง ปฏิบัติ 4) กลยุทธ์การสร้างเชื่อมั่นในการตัดสินใจทำการผลิต และ 5) กลยุทธ์การใช้นวัตกรรมใหม่ที่ได้ผล นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ วินิตา ดุรงค์ฤทธิชัย (2554) ที่ระบุว่ากระบวนการ พัฒนาระบบเกษตรทางเลือกมี 5 ระยะ คือ 1) ระยะเริ่มต้น จุดนำการพัฒนาเกิดจากเกษตรกรได้รับผลกระทบจากเกษตร เชิงเดี่ยว 2) ระยะก่อร่างสร้างระบบ ผู้นำชุมชนหรือผู้นำธรรมชาติ ผลักดันเกษตรทางเลือกให้เป็นรูปธรรมและหวังเพียงลดรายจ่าย ในครัวเรือน 3) ระยะวางรูปแบบการทำงาน มีการรวมตัวกันของ เกษตรกรเป็นกลุ่มเล็กในรูปคณะทำงานหรือสหกรณ์ 4) ระยะ รูปแบบการทำงานมีความชัดเจน เกษตรกรขยายการดำเนิน กิจกรรมที่ใช้เกษตรทางเลือกจากการมุ่งลดรายจ่ายมาเป็นมุ่งเพิ่ม รายได้ และ 5) ระยะขยายผล เกษตรกรมีการบริหารจัดการ เกษตรทางเลือกแบบครบวงจร ผลผลิต/ผลลัพธ์ของการดำเนินการ เกษตรทางเลือก นอกจากนี้รวมทั้งยังสอดคล้องกับ กาญจนา แก้วเทพ จำรัส เสือดี และคณะ พรทิพย์ เย็นจะบก และคณะ และกมลรัฐ อินทรทัศน์ และคณะ (2549) ที่กล่าวว่า เนื้อหาของ การสื่อสารการเกษตรสามารถจำแนกได้เป็นระดับแนวคิด และ

ระดับการลงมือปฏิบัติ เนื่องจากการเกษตรเป็นเรื่องของการทำมา ทากิน เป็นเรื่องของวิถีชีวิต ความเป็นความตายของผู้สื่อสาร ดังนั้น ความรู้ด้านการเกษตรจึงไม่ใช่ความรู้ที่มีไว้ประดับตัวเฉยๆ หรือ มีแต่ "ความรู้ท่วมหัว" "ปฏิบัติจริงไม่ได้ ก็เอาตัวไม่รอด" ด้วยเหตุนี้ รูปแบบการสื่อสารการเกษตรจึงต้องเป็น "ระบบรวงคู่ขนาน" อยู่เสมอ คือ การเปลี่ยนแนวคิดและการให้แนวทางการปฏิบัติ รวมทั้งผลการศึกษาของ (อระพิน เกาะกิ่ง และคณะ, 2549; ไพศาล ญาติศรี สุวิทย์ วารินทร์ และสวาท วงศ์แพทย์, 2547; บุญแดง พิมพ์งาน และคณะ, 2547; และณัฐพงศ์รัช กุรัตน และคณะ, 2549; อารงค์ พันธุตะ, 2550; พนิดา ลีแสน, 2553) ที่มีข้อค้นพบคล้ายคลึงกันว่า การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำ เกษตรที่ใช้สารเคมีมาเป็นการทำเกษตรที่ลด ละ เลิกใช้สารเคมี ทางเกษตร รวมถึงการทำเกษตรปลอดภัยจากสารเคมีนั้น จะต้องมีการดำเนินการปรับเปลี่ยนครบวงจรของการผลิต ตั้งแต่ การปรับแนวคิด การปรับความรู้เทคนิคการปลูก การปรับวิธีการ ควบคุมดูแลการผลิต และการตลาด โดยพัฒนาความรู้/ทักษะ การทำเกษตรทางเลือกที่ลด ละ เลิกใช้สารเคมี รวมถึงการทำ เกษตรปลอดภัยจากสารเคมีแก่เกษตรกรโดยใช้สื่อหลายรูปแบบ ได้แก่ การอบรม การสาธิตวิธีปลูก การศึกษาดูงาน การทดลอง ปฏิบัติในแปลงตนเอง มีการประเมินผลการอบรมซึ่งต้องมี การดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญคือการสร้างกลุ่มคนหรือ รวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และการสรุปบทเรียน การทำกิจกรรมร่วมกันนำไปสู่การยอมรับเกษตรทางเลือก โดยที่ กลุ่มและชุมชนต้องสร้างกระบวนการควบคุมการผลิตของตนเอง จนถึงการขอรับรองมาตรฐานให้ได้ หรือกล่าวอีกนัยคือมองชุมชน เป็นทั้งผู้ผลิตเป็นตลาดที่มั่นใจได้และแน่นอน และในขณะเดียวกัน ชุมชนเองต้องเป็นหน่วยสนับสนุน และควบคุมตนเองก่อการ ภายนอกและระบบตลาดเดิมโดยที่ตลาดและองค์กรภายนอก เป็นปัจจัยเอื้อและสนับสนุนเท่านั้น

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยนำมาซึ่งข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน ภาครัฐที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. การบรรจุโครงการขับเคลื่อนการทำเกษตร โดยไม่ใช้ สารเคมีไว้ในแผนชุมชนและ/หรือแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพญา

2. การปรับความคิดของเกษตรกรตำบลลำพญา ให้เห็นความสำคัญของการทำการเกษตรทางเลือกและเกษตรผสมผสาน โดยเฉพาะการทำนาทึบการปลูกผัก หรือการปลูกพืชหมุนเวียน ในระหว่างรอการเก็บเกี่ยวข้าวโดยเน้นใช้ชีวภาพนำสารเคมีเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและสร้างรายได้เพิ่มขึ้น ไม่ใช่ผลิตเพื่อขายอย่างเดียว

3. การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรทางเลือกตำบลลำพญา โดยเริ่มจากเกษตรกรที่สนใจ/รักหรือทำเกษตรทางเลือกอยู่แล้ว และการประชาสัมพันธ์หาแนวร่วมผู้สนใจเพื่อเพิ่มสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรทางเลือกตำบลลำพญาให้มากขึ้นทั้งนี้เพื่อร่วมกันวางแผนดำเนินงานที่สำคัญ 5 ด้าน ดังนี้

- 1) การวางแผนหลักสูตรฝึกอบรมให้ความรู้ในการทำการเกษตรทางเลือกที่ถูกต้องและครบทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบ
- 2) การวางแผนทำแปลงสาธิตเพื่อสร้างแรงบันดาลใจแก่เกษตรกรในการทำการเกษตรทางเลือก
- 3) การบริหารจัดการกลุ่มและกองทุน
- 4) การวางแผนการตลาดและระบบการรับรองคุณภาพ โดยหน่วยงานรัฐ เช่น แผงขายตลาดน้ำ และช่องทางการตลาดอื่นๆ และ
- 5) การวางแผนประชาสัมพันธ์โครงการให้เป็นที่รับรู้ทั้งภายในและภายนอก

4. การรณรงค์ให้คนในตำบลที่มีที่ข้างบ้านว่างอยู่ให้มีความสำคัญกับการลดรายจ่ายด้วยการเริ่มจากการปลูกผักสวนครัวเพื่อการบริโภคในครัวเรือน ทั้งนี้เพื่อเปลี่ยนแนวคิดจากการซื้อมาเป็นปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือน ช่วยลดรายจ่าย เหลือแจกจ่าย แล้วขยายตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การสร้างกระแสการบริโภคผลิตภัณฑ์การเกษตรทางเลือกแก่คนในชุมชนไปพร้อมกัน อันจะส่งผลให้เกษตรกรตำบลลำพญาตระหนักถึงการทำการเกษตรทางเลือกเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของตนเองและผู้บริโภคในที่สุด

5. การจัดทำแผนกลยุทธ์การสื่อสารที่เป็นรูปธรรมองค์รวม และมีการดำเนินการสื่อสารที่ต่อเนื่องโดยให้คนในชุมชนร่วมคิด ร่วมสื่อสาร และร่วมประเมินผล โดยกำหนดกลยุทธ์ด้านผู้ส่งสาร ด้านสาร ด้านช่องทางการสื่อสาร และด้านผู้รับสาร ดังนี้

5.1 กลยุทธ์ด้านผู้ส่งสาร ใช้การเลือกผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับและเข้าถึงได้ง่ายทั้งนี้เพื่อการติดตาม

ผลการขับเคลื่อนการทำเกษตรทางเลือกในตำบลลำพญาได้อย่างแท้จริงโดยผสมระหว่าง 1) แกนนำเกษตรกรทั้งในและนอกพื้นที่ และ 2) นักวิชาการภาครัฐ เอกชน หรือปราชญ์การเกษตรนอกพื้นที่ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการทำการเกษตรทางเลือก

5.2 กลยุทธ์ด้านเนื้อหา ใช้การจัดทำหลักสูตรการทำเกษตรทางเลือก ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริงอย่างครบถ้วนทุกขั้นตอนนับตั้งแต่เริ่มต้นเตรียมการผลิต การเพาะปลูก การบำรุงรักษา จนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต ทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ชัดเจน มีความเชื่อมั่นและสามารถนำไปใช้ในการทำการเกษตรได้จริงจนเกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเห็นผลเป็นรูปธรรมประกอบด้วยเนื้อหา ได้แก่ 1) ความหมายและประเภทของชีวภาพ 2) ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำการเกษตรทางเลือกเมื่อเทียบกับอันตรายจากการทำการเกษตรด้วยสารเคมี 3) สูตรและวิธีการทำปุ๋ย และน้ำหมักชีวภาพ 4) การทำการเกษตรทางเลือกและการใช้ปุ๋ยและสารหมักชีวภาพที่ถูกต้องในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเตรียม การเพาะปลูก การบำรุงรักษา และการเก็บเกี่ยว และ 5) การเปรียบเทียบให้เห็นต้นทุน ผลผลิต และกำไรที่ได้จากการทำการเกษตรทางเลือกและเกษตรด้วยสารเคมี

5.3 กลยุทธ์ด้านสื่อ ด้วยการนำ กลยุทธ์โฆษณาประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายสารเคมีมาใช้โดยเน้นใช้สื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจที่หลากหลาย น่าสนใจด้วยภาพ สามารถสร้างแรงจูงใจ และสามารถลงมือปฏิบัติอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง

5.4 กลยุทธ์ด้านผู้รับสารด้วย 1) การคัดเลือกเกษตรกรที่มีใจรัก สนใจและ/หรือทำการเกษตรทางเลือกอยู่แล้วที่สมัครใจในการเข้ารับการอบรม และศึกษาดูงานการทำเกษตรทางเลือกเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักแทนการเกณฑ์คนเหมือนที่ผ่านมา และ 2) การใช้กลยุทธ์สร้างจูงใจแก่เกษตรกร เช่น การแจกของตัวอย่าง การเลี้ยงอาหาร การจัดกิจกรรมพบปะสังสรรค์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมอบเกียรติบัตรและประกาศเกียรติคุณยกย่องเกษตรกรที่อาสาทำแปลงสาธิตเกษตรทางเลือก ฯลฯ

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้สรุปจากงานวิจัยเรื่อง "แผนกลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะคิดและการยอมรับการทำการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมีของเกษตรกรตำบลลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม" โดยทุนสนับสนุนจาก

แผนงานสร้างเสริมการเรียนรู้กับสถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อพัฒนา นโยบายสาธารณะที่ดี (นสอ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

รายการอ้างอิง

กรรณา ศรีพัฒน์อินทร์. 26 กันยายน 2552. **ประธานกลุ่ม วิชาทกัจขุมชนนวดแผนไทย**. สัมภาษณ์.

กาญจนา แก้วเทพ. 2552. **สื่อเล็กๆ ที่นำไปใช้ในงานพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

กาญจนา แก้วเทพ, จำรัส เสือดี และคณะ. **พรทิพย์ เย็นจะบก และคณะ และกรมลรัฐ อินททัศน์ และคณะ**. 2549. **การเลี้ยวโค้งของการสื่อสารการเกษตรในไทย ภาพรวมจากงานวิจัย 2544-2547**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

_____. 2553. "เกษตรทางเลือก." สืบค้นเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2553. จาก <http://www.kasetorganic.com>.

_____. 2553. "เกษตรทางเลือกคืออะไร." สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2553. จาก <http://chumphontrip.com/what-is-alternative-agriculture.html>

จำรัส เสือดี และคณะ. 2547. **โครงการกระบวนการสื่อสารเพื่อ ขยายผลของการทำเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี**. โดย ทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย ชุดโครงการระบบการสื่อสารเพื่อชุมชน. สืบค้น เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2554. จาก <http://elibrary.trf.or.th/project.content.asp?PJID=RDG4540009>

ชลล ต่ายใหญ่เที่ยง. 24 เมษายน 2553. **ผู้ใหญบ้าน หมู่ 4. และเกษตรกรผู้ปลูกพืชผักและไม้ผลตำบลลำพญา** สัมภาษณ์.

ชาติรี ส่วนศรีแก้ว. 26 กันยายน 2552. **อาจารย์ผู้รับผิดชอบ ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียน สถาพรวิทยา**. สัมภาษณ์.

ณัฐพงศ์ ฤกษ์ และคณะ. 2549. **กระบวนการส่งเสริม การใช้ปฎิชาภาพเพื่อการขยายผลในชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มพุทธเกษตรอินทรีย์ ตำบลบ้านไทร อำเภอ ประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ณรงค์ศักดิ์ เลิศสิทธิพันธ์. 26 กันยายน 2552 และ 28 เมษายน 2553. **นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำพญา. สัมภาษณ์**.

อัครงค์ พันธุ์ตะ. 2550. **การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกร ผู้ปลูกผัก หมู่ที่ 5 ตำบลห้วยทราย อำเภอนองแคว จังหวัดสระบุรี**. ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

บุญแต่ง พิมพ์งาน และคณะ. 2547. **การพัฒนากระบวนการ เรียนรู้และถ่ายทอดวิธีการปลูกผักปลอดภัย จากสารพิษ โดยกลุ่มเกษตรกรทำสวนบ้านดอนมูลพัฒนา ตำบล คูใต้ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ. 2549. **การสื่อสารแบบ มีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน: จากแนวคิดสู่ ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกว.).

พินดา ลีแสน. 2553. **การยอมรับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของ เกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ : กรณีศึกษา การรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์จากสำนักงาน มาตรฐานเกษตรอินทรีย์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย มหิดล.

พิจิตร สอนชุมพล. 25 เมษายน 2553. **ผู้ใหญบ้านหมู่ 5 เกษตรกร ทำนา ปลูกไม้ผล และหมอดินประจำพื้นที่หมู่ 5 ตำบลลำพญา. สัมภาษณ์**.

ไพศาล ญาตศิริ สุวิทย์ วารินทร์ และสวาท วงศ์แพทย์. 2547. **รูปแบบการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตสู่การลด ละ เลิกการใช้สารเคมีทางการเกษตรของชุมชน บ้านเมือง ต.เมืองปอน อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

มนตรี คงตระกูลเทียน. 2552. **เส้นทางพัฒนางาน ส่งเสริมการเกษตรของไทย**. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2554 จาก www.aec.agr.ku.ac.th/eextension/km/montri.pdf

วนิดา ดุรงค์ฤทธิชัย. 2554. **การพัฒนาระบบเกษตรทางเลือก: กรณีศึกษาตำบลสุขภาวะภาคกลาง**. **วารสาร มจร. วิชาการ**, 15, 29(กรกฎาคม-ธันวาคม) : 47-66.

สุนทรียา ชื่นจำรัส. 26 กันยายน 2552. รองประธานกลุ่ม
วิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย และผู้ดูแลศูนย์เรียนรู้
ภูมิปัญญาไทยวัดลำพญา. สัมภาษณ์.

ออระพิน เกาะกิ่ง และคณะ. 2549. แนวทางการผลิตและ
การจัดการผลผลิตผักปลอดสารเคมี: กรณีศึกษา
กลุ่มผู้ปลูกผักรอบป่าดงเค็ง ตำบลชานูวรรณ
และตำบลแสนสุข อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด.
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

>> ดร.สุชาดา แสงดวงดี

จบการศึกษาดุษฎีบัณฑิต (อบ.) เกียรตินิยมอันดับ 2 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และนิเทศศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชานิเทศศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานที่ทำงาน : สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม